

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

زمان چاپ: ۱۴۰۱/۰۵/۱۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

نقش مدیریت شهری در ایجاد شادی عمومی در بین شهروندان

سارا یوسفی بیجارینه*

*دانش‌آموخته مقطع کارشناسی مدیریت صنعتی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری

* Email: saravousefi1357@gmail.com

چکیده

در دهه‌های اخیر موضوع شادی مورد توجه متخصصان و مدیران شهری قرار گرفته است، چراکه شادی همان سرزندگی و کیفیتی پایه در فضاهای عمومی شهری به حساب می‌آید.

گسترش شهرنشینی، افزایش معضلات و مشکلات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در کلان‌شهرها و شهرها، سلامت روح و روان شهروندان را در معرض خطری جدی قرار داده است لذا لزوم توجه به وضعیت شادی و نشاط شهروندان بایست مورد توجه جدی قرار گیرد و کم‌توجهی به این مهم، منشأ بروز انواع آسیب‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی خواهد شد لذا این پژوهش قصد دارد عوامل تأثیرگذار در ایجاد شادی عمومی در بین شهروندان را که مربوط به وظایف مدیریت شهری است را شناسایی نماید، بدین منظور این مطالعه از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ روش از نوع توصیفی - تحلیلی و اکتشافی به حساب می‌آید، جامعه آماری این پژوهش ۳۷۲ نفر از شهروندان مشارکت‌جو در سطح کلان‌شهر تهران هستند که به صورت کاملاً تصادفی انتخاب شده‌اند. ابزار اصلی این پژوهش، پرسشنامه و مصاحبه در قالب سؤالات پرسشنامه بوده است که روایی و پایایی آن به تأیید رسیده است، نتایج از طریق جدول توزیع فراوانی، آزمون مقایسه میانگین و تحلیل عاملی اکتشافی در نرم‌افزار **spss** به دست آمد و نشان داد که عوامل پایداری اقتصادی با ۷ متغیر، عوامل پایداری زیست‌محیطی با ۴ متغیر و عوامل پایداری فیزیکی - کالبدی با ۵ متغیر و عوامل پایداری اجتماعی - فرهنگی با ۵ متغیر به ترتیب جزء مهم‌ترین عواملی هستند که جزء وظایف و نقش مدیریت شهری در ایجاد شادی عمومی از نظر شهروندان تهرانی می‌باشند. میانگین تمامی عامل‌ها از نظر شهروندان در حال حاضر بسیار پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی گردید و این نشان‌دهنده این است که شرایط مناسبی در شهر تهران و کشور ایران از نظر شادی عمومی وجود ندارد و مدیران شهری بایست با برنامه‌ریزی‌های دقیق و قابل‌اجرا در بلندمدت و کوتاه‌مدت این مشکل بزرگ را که می‌تواند منشأ مشکلات بزرگ‌تری در سطح جامعه، شهر و کل کشور باشد را حل نمایند.

واژگان کلیدی: نقش و وظایف، مدیریت شهری، شادی و نشاط، عمومی، شهروندان.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

مقدمه

رشد جمعیت در شهرهای بزرگ، نگرانی‌های زیادی را برای اکثر مردم جهان در مورد توانایی‌های آینده برای رفع مشکلات اساسی آن‌ها ایجاد کرده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد از سال ۲۰۰۷ میلادی، بیش از نیمی از جمعیت جهان در شهرها زندگی می‌کنند و پیش‌بینی می‌شود این نسبت در آینده شتاب بیشتری خواهد گرفت و با روند سریعی، افزایش خواهد یافت. این افزایش جمعیت به‌ویژه در شهرهای کشورهای در حال توسعه مشهود است و این مهم، مشکلات قابل توجهی را در زمینه‌های مختلف به همراه دارد. مشکلاتی از قبیل مسکن ناپایدار و متراکم، نبود زیرساخت‌های فیزیکی و خدمات اجتماعی، فقر، شهرنشینی شتابان، تخریب محیط‌زیست، تغییرات آب‌وهوایی، کاهش بهره‌وری کشاورزی، نقض حقوق بشر، فساد، کاهش درآمد، کاهش سطح اشتغال، استفاده از کارگران، تبعیض، نرخ بالای ایدز، عدم دسترسی به امکانات آموزشی و تفریحی، کاهش درآمد، کاهش سطح اشتغال، کاهش تولیدات زراعی، مهاجرت نیروی کار و ... که این‌ها تنها بخشی از این مشکلات در شهرها و کلان‌شهرها هستند (Kummitha, 2019).

در این میان، شادی و نشاط از مهم‌ترین مؤلفه‌های روانی کیفیت زندگی محسوب می‌گردد. به دلیل اهمیت شاخص شادی در توسعه پایداری شهری، مدیران شهری را موظف می‌سازد که شهری بسازند که لذت در آن به حداکثر برسد و از سختی‌ها کاسته شود، شهروندان بجای مریضی به سمت سلامتی هدایت شوند، آزادی واقعی داشته باشند، در جهت ساخت زندگی و آینده حرکت نمایند، فضاها، خدمات، امکانات، تفریح، لذت، خدمات ورزشی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و ... به‌صورت عادلانه در فضاهای شهری متمرکز باشند، و با حداقل هزینه‌ها برای اعضای خانواده‌ها و انواع گروه سنی قابل بهره‌برداری باشد، مدیران شهری بایست در تقویت و قوی کردن روابط بین اعضاء، خانواده‌ها، دوستی بین خانواده‌ها، دوستان و انواع گروه‌های سنی نوجوانان، جوانان، میان‌سال‌ها و کهن‌سال‌ها سهم بزرگی داشته باشند تا کشور و شهر به شادمانی دست یابد. چراکه شادی و رضایت از جمله زیباترین و غنی‌ترین احساساتی است که بشر روی زمین همواره به دنبال آن می‌گردد. زیستن در نقطه‌ای از این کره خاکی که شادی و آرامش را به همراه می‌آورد هم یکی از بهترین تجربه‌هایی است که هر کس می‌تواند به خود تقدیم کند (محسنی، ۱۳۸۳).

در همین راستا در مطالعات جدید شهری، شادی به یک مفهوم کلیدی تبدیل شده و ادبیات شادی روی نقش مکان، جوامع محلی و پیوستگی اجتماعی و حس تعلق حساب جدیدی باز می‌کند. بر اساس گزارش‌های جهانی، شادی در سال ۲۰۱۷ در ایران از بین ۱۵۵ کشور در جایگاه ۱۰۸ قرار دارد (Helliwell & Huang & Wang, 2017).

تورم و مشکلات اقتصادی از عوامل اصلی بالا رفتن سن ازدواج و بیکاری است که نقش اساسی در شاد نبودن مردم دارد و شاد نبودن همه قشرهای جوامع را شامل می‌شود، همچنین دمای پایین هوا، روزهای زمستانی بیشتر و تاریکی، هزینه‌های سرسام‌آور زندگی و تورم، هوای بسیار گرم، کم‌آبی زیاد، آشوب‌ها، اغتشاشات و ... همه در کاهش شادی عمومی تأثیر مستقیم دارند. اما باوجود تمام جنگ‌ها، آشفتگی‌ها و تلاطم‌های ریزودرشتی که در دنیا شاهد هستیم، همچنان برخی از نقاط این کره خاکی، امن، زیبا و شاد هستند. پس رویای آدمی برای رسیدن به آرامش و خوشحالی هنوز هم دست‌یافتنی است.

چه کسی است که بخواهد در چنین مکان‌هایی زندگی کند؟ شادترین مردم دنیا در جاهایی زندگی می‌کنند که کمترین میزان این مشکلات را دارند.

در ایران به جزء پژوهش‌های اندک، آن‌هم بیشتر با رویکرد روان‌شناختی و با محور قرار دادن فرآیندهای ذهنی منجر به شادی و یا ناشادی، توجه درخوری به این موضوع نشده است (mousavi, 2013).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

مبانی نظری پژوهش

۱- مدیریت شهری

مدیریت شهری به تمامی نهادها، سازمان‌ها و افرادی گفته می‌شود که به صورت رسمی یا غیررسمی در فرآیند مدیریتی شهر اثری دارد در این حیطه قرار دارد. مدیریت شهری می‌تواند به دنبال ایجاد محیطی بهتر، مساعدتر، سالم‌تر، مؤثرتر و دل‌پذیرتر برای کلیه سازمان یک شهر باشد. مدیریت شهری، باید در پاسخ دادن و غلبه بر محدودیت‌ها و مسائل شهری به بهترین شکل عمل نماید (لطفی و همکاران، ۱۳۸۸).

مدیریت شهری عبارت است از یک سازمان گسترده، متشکل از عناصر و اجزاء رسمی و غیررسمی مؤثر و ذی‌ربط در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و کالبدی حیات شهری، اداره، کنترل و هدایت، توسعه همه‌جانبه و پایدار شهر را عهده‌دار است. مدیریت شهری می‌تواند با شناخت کامل تمام ابعاد یک محله، اهداف و استراتژی‌های اثربخشی جهت زندگی شاد، راحت و ایمن طراحی و برنامه‌ریزی نماید و سپس درصدد اجرا بگذارد.

مدیریت شهری عبارت است از اداره امور شهر به منظور ارتقاء مدیریت پایدار مناطق شهری در سطح محلی با در نظر داشتن و تبعیت از اهداف سیاست‌های ملی، اقتصادی و اجتماعی کشور است لذا یک سازمان گسترده، متشکل از عناصر و اجزاء رسمی و غیررسمی مؤثر و ذی‌ربط در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و کالبدی حیات شهری باهدف اداره، کنترل و هدایت توسعه همه‌جانبه و پایدار شهر است، بنابراین مدیریت شهری به‌عنوان چارچوب سازمانی توسعه شهر به سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌ها و عملیاتی اطلاق می‌شود که در پی اطمینان از تطابق رشد جمعیت با دسترسی به زیرساخت‌های اساسی مسکن و اشتغال هستند. بر این اساس، کارایی مدیریت شهری وابستگی مشخصی به عوامل زمینه‌ای از قبیل ثبات سیاسی، یکپارچگی اجتماعی و رونق اقتصادی و نیز عوامل دیگری از قبیل مهارت و انگیزه‌های سیاستمداران و اشخاص استفاده‌کننده از این سیاست‌ها دارد. تحت این شرایط چارچوب و ویژگی‌های سازمانی حکومت و مدیریت شهری به‌ویژه نقش اجرایی بخش دولتی و عمومی در آن، تأثیر بسیار تعیین‌کننده‌ای در موفقیت آن ایفا می‌کند (شعیه، ۱۳۸۲).

مدیریت شهری همچنین به معنای تفکر سیستماتیک همه‌جانبه نگر در امور شهری بیان می‌شود. مفهوم اصلی مدیریت شهری، اموری که باید مدیریت شود، باید برای شهر برنامه‌ریزی کند، فعالیت‌های شهر را سازمان دهد، بر فعالیت‌های انجام‌شده نظارت کند، حتی برای انجام بهینه امور، انگیزش لازم را در سازمان مدیریت شهری و سایر سازمان‌ها و شهروندان ایجاد نماید.

۲- نقش و وظایف مدیریت شهری

یک مدیر شهری باید بتواند در دنیای رقابتی امروز، نقاط قوت و ضعف شهر خود را شناخته و درصدد تقویت مزایای رقابتی آن برآید. از این رهگذر است که شهر می‌تواند نقطه قابل اتکایی در شبکه جهانی شهرها بیابد و کارکردهای خود را در نظام سرمایه‌داری بین‌الملل بهبود بخشد. بدین ترتیب «مدیر شهری» با «مدیر شهرداری» تفاوت‌های بسیار دارد چه اینکه اولی مسئول ارتقای قابلیت‌ها و توانمندی‌های شهر و شهرنشینان است درحالی‌که دومی بیشتر مجری است و پاسخگویی آن تنها محدود به نحوه عملکرد است و نه نتایج و پیامدها. بسیاری، معتقدند که جامعه آینده، جامعه‌ای شهرنشین خواهد بود؛ بنابراین، شهرها به‌جای این‌که مکان‌هایی بی‌ثمر برای سرمایه‌گذاری اقتصادی یا تراکم کارگران بیکار با انبوه مشکلات اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

باشند؛ باید که به مراکز رشد و پویایی اقتصادی و اجتماعی، در چارچوب ملی، بدل شوند. این مراکز، باید که آفرینش گر فرصت‌هایی ارزنده برای رفاه و توسعه نه تنها جمعیت ساکن در آن، بلکه جمعیت تمامی کشور باشد (سعیدنیا، ۱۳۸۳).

وظایف کنونی مدیریت شهری (صرف نظر از تنوع و اختلاف در نظام‌های اجتماعی و سیاسی گوناگون)، تنها محدود به مواردی از قبیل برنامه‌ریزی، خدمات‌رسانی، مدیریت فرهنگ محلی، انجام پروژه‌های عمرانی و... نمی‌شود. بلکه جهت‌دهی فعالیت‌های شهری و ترسیم چشم‌انداز شهر در راستای دستیابی به توسعه پایدار از جمله مهم‌ترین وظایف مدیران شهری به شمار می‌رود. از این رهگذر است که شهر می‌تواند نقطه قابل اتکایی در شبکه جهانی شهرها بیابد و کارکردهای خود را در نظام سرمایه‌داری بین‌الملل بهبود بخشد، در حالتی که برنامه‌ریزی دقیق و درست، سبب رشد اقتصادی، تثبیت سیاسی و افزایش مشارکت شهروندان در امور شهرها می‌گردد، شکست در حل مشکلات و مسائل شهری، سبب رکود اقتصادی، نارضایتی‌های اجتماعی و سیاسی، فقر، بیکاری و تخریب محیط‌زیست خواهد شد (لطفی، ۱۳۸۸).

۳- شادی عمومی

هر کس بسته به شخصیت، علاقه‌مندی و موقعیت اجتماعی خود تعریف متفاوتی از شادی دارد؛ اما در حالت کلی شادی به حسی درونی اطلاق می‌شود که باعث افزایش رضایتمندی از زندگی و دلپذیر بودن آن می‌شود. از منظر روانشناسی نیز شادی به مجموعه احساسات مثبتی اطلاق می‌شود که به ما کمک می‌کند از تمامی لحظات و فرصت‌های زندگی به خوبی استفاده کنیم و از آن نهایت لذت را ببریم. جدای از بحث تعریف شادی نیز، در حقیقت همه ما با تعیین اهداف و برنامه‌ریزی برای رسیدن به این اهداف، در تلاش برای به دست آوردن رضایت و شادی در زندگی خود هستیم. تفاوت تنها در نگاهی است که به زندگی داریم. بنابراین می‌توان گفت تمرکز بر روی افکار و حس‌های مثبت و دوری از هرگونه حس منفی می‌تواند بهترین راهکار برای شاد بودن باشد. البته در کنار توجه به افکار مثبت، نباید از تأثیر عشق به خود نیز غافل شویم. زیرا حس رضایت درونی و عشق ورزیدن به خودمان باعث می‌شود که شادی درونمان همواره در جریان باشد و ما را به وجد آورد. هرچند هدف‌گذاری و نحوه برنامه‌ریزی برای رسیدن به این اهداف افراد مختلف، متفاوت از یکدیگر است؛ اما هدف نهایی همه انسان‌ها داشتن یک زندگی شاد و رضایت‌بخش است (محسنی، ۱۳۸۳).

بعد روانی انسانی همیشه به دنبال آرامش است. از این رو هر چه میزان رضایت فردی و شادی یک فرد بیشتر باشد؛ سلامت روانی این فرد هم بیشتر است. به همین دلیل است که روانشناسان همواره به دنبال راهکارهایی هستند که با تقویت نقاط قوت شخصیت هر فرد به پوشش نقاط ضعف او بپردازند و تا جای ممکن حس امنیت و آرامش را در او تقویت کنند. زیرا در این حالت فرد با داشتن رضایت درونی، یک زندگی شاد را تجربه خواهد کرد. همین شاد زندگی کردن نیز می‌تواند نقش مؤثری در سلامت روان او داشته باشد (سعیدنیا، ۱۳۸۳).

۴- شهروندان

شهروند به معنای مجموعه‌ای از آگاهی‌های حقوقی و فردی و اجتماعی است، کسی که حقوق فردی و جمعی خود را می‌شناسد و از آن‌ها دفاع می‌کند، قانون را می‌شناسد و به آن عمل می‌کند و از طریق آن مطالبه دارد.

شهروند به لحاظ لغوی مرکب از دو کلمه شهر به معنای جامعه انسانی و وند به معنای عضو وابسته به این جامعه است. مفهوم شهروند به‌خودی‌خود و به‌صرف جمع شدن و تجمع افراد در کنار یکدیگر حاصل نمی‌شود بلکه این مفهوم در چارچوب و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

قلمرو جامعه مدنی شکل می‌گیرد. شهروند موجودی است که دارای هویت فرهنگی و اجتماعی است شهروند از وجود تعهدات دوجانبه میان فرد و جامعه خبر می‌دهد که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

- حفظ و تقویت ارزش‌ها، دفاع و پاسداری از اصول ارزشی جامعه که از سوی شهروند به رسمیت شناخته شده است.
- حمایت از شهروندان و ارائه امکاناتی جهت رشد شخصیت اجتماعی و فردی شهروندان توسط جامعه (سماواتی و رنجبر، ۱۳۹۷).

پیشینه پژوهش

در پژوهشی تحت عنوان "بازشناسی عوامل مؤثر بر ارتقاء کیفیت شادمانی در فضای شهری با بهره‌گیری از اصول رویکرد شهر شاد در خیابان چهارباغ عباسی اصفهان"، نتایجی به دست آمد که برای ایجاد فضای شهری شاد باید ابعاد عینی و ذهنی توأمان مدنظر باشند، بر اساس این مطالعه محدودیت و دسترسی وسایل نقلیه، زیبایی، سرزندگی، مطلوبیت فضای سبز و پاکیزگی، شاخص‌های عینی مؤثر بر افزایش شادی هستند و احساس غرور، امنیت روزانه و شبانه، خاطره‌انگیزی و احساس صمیمیت، شاخص‌های ذهنی مؤثر بر افزایش شادی هستند (Mosazade & Mohammad, 2018).

در پژوهشی تحت عنوان "تأثیر تغییر و تحولات محیط شهری در تأمین فضایی شاد برای گروه‌های آسیب‌پذیر در کشورهای اروپایی" نتایجی به دست آمد که بیان داشت پروژه‌های بازآفرینی شهری و تغییر و تحولات برنامه‌ریزی شده در فضاهای شهری (مانند فضاهای سبز، حمل‌ونقل و امنیت) که همراه با مشارکت فعال شهروندان بوده و به زندگی پایدار، افزایش احساس ایمنی و رضایت و رفاه مسکونی، به‌ویژه برای افراد کم‌درآمد و زنان منجر شده است. تأثیر قابل‌توجهی را بر تأمین فضای شاد و شادی شهروندان داشته است (Cassarino et al, 2021).

در پژوهشی تحت عنوان "تحلیل فضایی و شناسایی عوامل مؤثر بر شهر شاد از نگاه شهروندان ساکن شهر یزد" میزان شادی شهروندان ساکن شهر یزد از سطح متوسط بیشتر بوده و در میان متغیرهای زمینه‌ای، ارتباط بین تحصیلات و شادی معکوس بود و متغیرهای جنس، متأهل و سن با شادی رابطه‌ای نداشته‌اند، همچنین نتایج نشان داد میان متغیرهای نوع فعالیت و میزان استفاده فضاهای شهری با شادی رابطه‌ای وجود ندارد و بین نوع دسترسی به فضاهای شهری و ابعاد اجتماعی با شادی ارتباط مستقیم و معناداری وجود داشته و میان ابعاد اقتصادی با شادی رابطه معکوس و معناداری وجود دارد (Zangiabadi & Mirzaei, 2020).

کتاب "آفرینش مرکز شهری سرزنده: اصول طراحی و بازآفرینی" توسط سای پامیر در سال ۱۳۸۹ تألیف شده است. این اثر توسط مصطفی بهزاد و مهندس امیر شکیبامنش ترجمه و با همکاری انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران به چاپ رسیده است. این کتاب راهنمایی را برای طراحان شهری، راهبران حرفه‌ای و اجتماعی و مدیران شهری در جهت ارتقاء و سامان بخشی کیفیات محیطی قلمروهای همگانی به‌ویژه همگانی بیرونی، فراهم می‌نماید (پامیر، سیریل بی، ۱۳۸۹).

در پژوهشی تحت عنوان "تأثیر محرک‌های فیزیکی بر شادی شهروندان (پیاده راه‌های بافت تاریخی تهران)" شاخص‌های فیزیکی از جمله عناصر زیست‌محیطی، انسجام فضایی، پیاده محوری، دوچرخه محوری، پوشش گیاهی مناسب، تنوع، نفوذپذیری فیزیکی، انعطاف‌پذیری، خوانایی و هویت مکان از عامل تأثیرگذار در میزان شادی شهروندان شناسایی شدند (سماواتی و رنجبر، ۱۳۹۷).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

کلویتر و همکاران در سال (۲۰۱۴) در پژوهشی با موضوع "بررسی رابطه بین پایداری شهری و شادی" سرانه تولید ناخالص ملی، حمایت اجتماعی، امید به زندگی، آزادی در انتخاب و تصمیم‌گیری زندگی و میزان فساد به‌عنوان رابطه بین پایداری شهری و شادی شناسایی شدند (Cloutier et al, 2014).

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر روش، کمی و کاربردی است که با ترکیبی از شیوه‌های توصیفی-تحلیلی و اکتشافی انجام گرفته است و در آن برای جمع‌آوری داده‌های اسنادی از مقالات، کتاب‌ها، داده‌های مرکز آمار ایران و... استفاده شده است و در بخش مطالعات میدانی از تکنیک پرسشنامه و مصاحبه طبق سؤالات پرسشنامه استفاده به‌عمل آمده است. جامعه آماری این پژوهش بر اساس فرمول کوکران ۳۷۲ نفر به‌عنوان نمونه آماری برآورد شده است. ابزار اصلی پژوهش برای جمع‌آوری داده‌های میدانی پرسشنامه محقق ساخته است که جهت بررسی روایی آن (صوری) از نظرات کارشناسان و متخصصان برنامه‌ریزی شهری و همچنین اساتید دانشگاهی استفاده شده است.

برای بررسی پایایی پرسشنامه‌ها از روش پیش‌آزمون و تکمیل ۳۰ پرسشنامه استفاده به‌عمل آمده است و ضریب آلفای کرونباخ بیشتر از ۰/۸۱ به دست آمد. پرسشنامه این پژوهش از سه بخش اصلی تشکیل شده است. بخش اول اطلاعات جمعیت شناختی پاسخگویان مانند سن، شغل، میزان درآمد ماهیانه، بعد خانوار و تحصیلات آن‌ها را در برمی‌گیرد. بخش دوم پرسشنامه به وضعیت شاخص‌ها و متغیرهای شهر شاد اختصاص یافته است و بخش سوم به متغیرهای مرتبط با شهر شاد یعنی عوامل مؤثر بر شادی شهروندان اختصاص یافته است که پرسشنامه این سؤالات در قالب طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (۱= بسیار کم، ۲= کم، ۳= متوسط، ۴= زیاد، ۵= بسیار زیاد) طراحی شده است.

توزیع پرسشنامه‌ها در میان شهروندان مشارکت‌جو به روش کاملاً تصادفی انجام شد و برای تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از جدول توزیع فراوانی، آزمون مقایسه میانگین و تحلیل عاملی اکتشافی در نرم‌افزار spss شده است.

یافته‌های پژوهش

همان‌طور که در قسمت روش پژوهش بیان شد، پرسشنامه شامل سه بخش اصلی است، بخش اول اطلاعات جمعیت شناختی جامعه آماری را نشان می‌دهد که بر اساس بررسی‌های انجام شده، ۵/۵۴٪ از جامعه آماری این پژوهش را مردان و ۵/۴۵٪ را زنان تشکیل داده‌اند. میانگین سنی نمونه آماری ۴۱ سال است. ۲/۵٪ از پاسخگویان زیر دیپلم، ۱۲٪ دارای تحصیلات دیپلم، ۲۴٪ دارای تحصیلات فوق دیپلم، ۴۳/۵٪ دارای تحصیلات لیسانس و ۱۳/۵٪ دارای تحصیلات فوق لیسانس و ۴/۵٪ دارای تحصیلات دکترا و بالاتر بودند. ۵۶٪ از جامعه آماری این پژوهش متأهل، ۳۸٪ مجرد و ۶٪ مطلقه بودند. ۸۷٪ شاغل و ۱۳٪ بیکار بودند.

در بخش دوم پرسشنامه به شناسایی شاخص‌ها و متغیرهای شهر شاد از نظر شهروندان پرداخته شده است که این شاخص‌ها انتخاب و توسط انتخاب پنج گزینه‌ای لیکرت در اختیار جامعه آماری قرار گرفت لذا نتایج نشان داد که شاخص‌ها در سه بعد اجتماعی، کالبدی و اقتصادی در ایجاد شهر شاد مؤثرند که در جدول ۱، شاخص‌ها و متغیرها آورده شده است.

جدول ۱- شاخص‌ها و متغیرهای شهر شاد

شاخص	متغیر
اجتماعی	سطح امنیت روزانه و شبانه
	ارتباط و تعامل شهروندان با یکدیگر

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

سطح ارتباط و میزان مشارکت در انواع اجتماعات	کالبدی
میزان رضایت از سلامت روح و جسم	
میزان مشارکت در انواع امور خیریه	
میزان شرکت در انواع مراسمات ملی و جشن های بومی	
توجه خانواده ها به تفریح های هفتگی و خانوادگی	
حس تعلق و هویت به شهر و محله و کشور	
کیفیت خدمات اجتماعی ارائه شده توسط شهرداری ها	
میزان مشارکت پذیری شهروندان در کلیه امور اداره شهر	
کیفیت زیرساخت های شهری و خدمات دهی	
کیفیت معابر و دسترسی ها	
میزان رضایت از حمل و نقل عمومی	اقتصادی
میزان دسترسی به فضای سبز، پارک ها و محیط های طبیعی	
کیفیت منظر و زیبایی محلات	
کیفیت ساخت و ساز شهری	
میزان کیفیت آب و هوا در سطح شهر	
سطح ایمنی در محلات	
میزان کیفیت نورپردازی در شب	
میزان امنیت شغلی افراد خانواده ها	
میزان رضایت از شغل و درآمد حاصل از خانواده ها	
میزان رضایت از فرصت های شغلی موجود در جامعه	
میزان رضایت از مراکز درمانی جهت انواع چکاپ های پزشکی در سطح جامعه	
همکاری سازمان شهرداری ها با انواع مشاغل، صنایع و ساخت و سازها	
میزان مشارکت سازمان ها و مدیران شهری در جهت توسعه در اجرای طرح های مشارکتی با شهروندان	

پس از شناسایی متغیرهای ابعاد اجتماعی، اقتصادی و کالبدی با استفاده از آزمون مقایسه میانگین (آزمون تی تک نمونه ای)، میزان رضایت شهروندان از شاخص های مشخص شده به دست آمد که نتایج آن در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۲- وضعیت شاخص های سه گانه شهر شاد از نظر شهروندان تهرانی

مبنای آزمون = ۳							شاخص
فاصله اطمینان از سطح ۹۵ درصد		اختلاف میانگین	میانگین	معنی داری	درجه آزادی	t	
حد بالا	حد پایین						
۰/۱۸۵	۰/۰۶۳	۰/۱۲۴	۱/۶۸	۰/۰۰۰	۳۷۲	۴/۰۲۸	اجتماعی
-۰/۲۷۷	-۰/۴۷۴	-۰/۳۹۲	۱/۳۲	۰/۰۰۰	۳۷۲	-۱۱/۳۲۴	کالبدی
-۰/۳۵۲	-۰/۴۶۶	-۰/۴۰۶	۱/۰۴	۰/۰۰۰	۳۷۲	-۱۳/۶۰۲	اقتصادی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

همان طور که از نتایج جدول ۲ مشخص است وضعیت کلیه شاخص‌ها به صورت معناداری کمتر از میانگین مبنا (یعنی ۳) است به گونه‌ای که شاخص اجتماعی شهر شاد ۱/۶۸، شاخص کالبدی ۱/۳۲ و شاخص اقتصادی ۱/۰۴ به دست آمده است لذا می‌توان نتیجه گرفت که متأسفانه هر سه شاخص در وضعیت نامناسبی قرار دارند و شهروندان اصلاً رضایتی از وضعیت فعلی ندارند به گونه‌ای که وضعیت کلی شهر از نظر شهروندان تهرانی در جدول ۳ بیان شده است.

جدول ۳- وضعیت کلی شهر تهران از نظر شهروندان تهرانی در ابعاد تولید شادی با استفاده از آزمون مقایسه میانگین

مبنای آزمون=۳						
t	درجه آزادی	معنی‌داری	میانگین	اختلاف از میانگین	فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد	
					حد بالا	حد پایین
-۷/۶۸۵	۳۷۲	۰/۰۰۰	۱/۳۴۶	-۰/۳۴۱	-۰/۲۴۸	-۰/۱۶۱

در بخش سوم پرسشنامه به شناسایی عوامل تأثیرگذاری که می‌تواند توسط مدیران شهری در ایجاد و توسعه شهر شاد از نظر شهروندان مؤثر باشد پرداخته شده است. لذا جهت شناسایی این عوامل مهم و کلیدی از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شده است. مقدار **KMO** محاسبه شده ۰/۷۶۳ به دست آمده است که نشان‌دهنده مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی بوده و آماره بارتلت نیز با مقدار ۲۲۵۶/۹۴۴، در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنادار بوده است. در این پژوهش عواملی مورد پذیرش قرار گرفته‌اند که مقدار ویژه آن‌ها بزرگ‌تر از ۱ بوده است، لذا بر همین اساس تعداد چهار عامل به‌عنوان مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده‌های شهر شاد از نظر شهروندان شناسایی شده‌اند که در جدول ۴ نتایج آورده شده است.

جدول ۴- عامل‌های استخراج شده در خصوص تعیین‌کننده‌های شهر شاد از نظر شهروندان تهرانی با وظایف مرتبط با مدیران شهری

عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	درصد تجمعی واریانس
اول	۳/۴۷۶	۲۱/۰۴۱	۲۱/۰۴۱
دوم	۲/۸۴۱	۱۶/۴	۳۷/۴۴۱
سوم	۲/۱۰۶	۱۳/۱۵۱	۵۰/۵۹۱
چهارم	۱/۸۹۸	۱۱/۳۵۶	۶۱/۹۵۶

در مجموع چهار عامل شناسایی شده توانسته‌اند ۶۱/۹۵۶ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین نمایند. مقدار ویژه عوامل شناسایی شده به ترتیب اهمیت عبارت‌اند از: عامل اول ۲۱/۰۴۱ درصد، عامل دوم ۱۶/۴ درصد، عامل سوم ۱۳/۱۵۱ درصد و عامل چهارم ۱۱/۳۵۶ درصد بیان شده است.

در این مطالعه برای چرخش عامل‌ها، از روش وریماکس استفاده شده است. در این مرحله متغیرهایی که بار عاملی آن بزرگ‌تر از ۰/۵۰ بوده است معنی‌دار فرض شده‌اند. نتایج جمع‌بندی شده در جدول ۵ آورده شده است.

جدول ۵- نام‌گذاری عامل‌ها، ضرایب عاملی دوران یافته عوامل مؤثر ایجاد بر شهر شاد از نظر شهروندان تهرانی

عامل	متغیر	بار عاملی
پایداری اقتصادی	افزایش فرصت‌های شغلی توسط مدیران شهری در سطح شهر	۰/۹۱۲

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۰/۸۱۴	حمایت از انواع صنوف، مشاغل و ساخت وسازهای شهری	(۰/۷۵۵)
۰/۶۰۶	ساماندهی و تجهیز انواع بازارچه‌های فصلی و دائمی در سطح شهر	
۰/۷۴۱	احداث و توسعه انواع زیرساخت‌های تولید جهت انواع مشاغل موردنیاز در سطح شهر	
۰/۵۰۷	حمایت و پشتیبانی از انواع صنایع دستی بومی و محلی در سطح شهر	
۰/۸۰۸	گسترش و توسعه فرهنگ گردشگری و مهیاکردن امکانات لازم در سطح شهر در این خصوص	
۰/۹۰۲	وجود بودجه کافی و حمایت از سازندگان در احیاء بافت‌های فرسوده	
۰/۶۰۳	ارتقاء سطح پاکیزگی معابر و نظافت سطح شهر	پایداری زیست‌محیطی (۰/۶۴۷)
۰/۵۹۶	گسترش و توسعه فضای سبز، پارک‌ها، بوستان‌ها و جنگل‌ها و معابر سبز در سطح شهر	
۰/۷۷۸	کنترل آلودگی‌های آب‌وهوایی با تدابیر مدیریتی بلندمدت و کوتاه‌مدت	
۰/۶۱۲	بهره‌گیری از انواع عناصر طبیعی در الگوها و طراحی‌های شهری مانند پنل‌های خورشیدی	
۰/۶۹۸	برگزاری انواع مراسمات، اعیاد و جشن‌های فرهنگی، ملی و بین‌المللی در سطح شهر	پایداری اجتماعی - فرهنگی (۰/۶۳۶)
۰/۶۰۴	برگزاری انواع جشنواره‌های موسیقی سنتی و محلی در سطح شهر	
۰/۷۷۲	تقویت کلیه مسائل امنیتی در سطح شهر	
۰/۶۰۹	توسعه و گسترش انواع آموزش‌های فرهنگی جهت خانواده‌ها با حداقل هزینه در سطح شهر	
۰/۵۰۱	حمایت از کلیه اقدامات فرهنگی از سوی شهروندان	
۰/۶۰۲	طراحی ایده‌های نوین، المان‌های شادی‌بخش، عناصر طبیعی در سطح شهر	پایداری فیزیکی - کالبدی (۰/۶۴۱)
۰/۶۶۵	توسعه فضاهای عمومی شادی‌بخش در سطح شهر در حوزه‌های آموزشی، فرهنگی، ورزشی و...	
۰/۷۰۳	بهره‌گیری از نظام مشارکتی از شهروندان و استقبال بی‌نظیر از ایده‌های نوین در طراحی شهر	
۰/۶۹۵	استفاده از نیرو و تفکر جوانان شهر در جهت برنامه‌ریزی‌های شهری و اجرای آن‌ها	
۰/۵۴۴	توسعه و حمایت و تشویق شهروندان باسابقه در جهت سیما و منظر شهری	

همان‌طور که از نتایج جدول ۵ مشخص است، عامل اول پایداری اقتصادی شناخته‌شده است که رابطه‌ای مستقیم با شادی شهروندان خواهد داشت، چراکه تمامی متغیرها به‌صورت میانگین ۰/۷۵۵ بار عاملی را به خود اختصاص داده‌اند یعنی حدود ۷۵ درصد این پایداری در میزان شادی شهروندان مؤثر است.

عامل دوم پایداری زیست‌محیطی است که میانگین متغیرهای آن ۰/۶۴۷ تبیین شده است لذا می‌توان ۶۴ درصد از شادی شهروندان را به پایداری محیط‌زیستی نسبت داد چراکه این عامل، باگذشت زمان بسیار نگران‌کننده برای نسل‌های آینده خواهد بود.

عامل سوم پایداری فیزیکی - کالبدی بوده است که متغیرهای آن ۰/۶۴۱ را تبیین نموده‌اند، لذا می‌توان ۶۴ درصد از شادی شهروندان را به عامل پایداری فیزیکی - کالبدی نسبت داد.

عامل چهارم پایداری اجتماعی - فرهنگی است که متغیرهای آن ۰/۶۳۶ را تبیین نموده‌اند لذا از نظر شهروندان ۶۳ درصد از شادی آنان مرتبط با پایداری اجتماعی - فرهنگی در سطح شهر است که بایستی توسط مدیران شهری برنامه‌ریزی و اجرا گردد.

نتیجه‌گیری کلی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شادی و نشاط از جمله حالات روحی اصیل و فطری انسان است، چراکه اساس خلقت و فطرت انسان بر شادی و نشاط بنانهاده شده است و مقوله شادکامی و یا نشاط، در فلسفه و اخلاق ذیل مفهوم «سعادت» بیان شده است و شادکامی به انسان کمک می‌کند تا در فرآیند غنی کردن فضایل اخلاقی درست عمل کند، در مطالعاتی که با رویکردی اجتماعی- فرهنگی در ارتباط با نشاط عمومی در شهرها انجام گرفته است، همگی نشانگر این واقعیت است که احساس نشاط، فعالیت‌های مفید انسانی را برمی‌انگیزد، خلاقیت را تقویت می‌کند، روابط اجتماعی را تسهیل می‌کند، مشارکت سیاسی- اجتماعی را رونق می‌بخشد، موجبات حفظ سلامتی عاطفی، روانی، جسمی و امیدواری را فراهم می‌کند. احساس امنیت، آرامش، قدرت تصمیم‌گیری را در افراد تقویت می‌کند و احساس اعتماد و کیفیت تعامل با دیگران را ارتقاء بخشیده و در نهایت موجبات خلق شهری با نشاط می‌شود. در دیدگاه‌های اجتماعی نشاط فرد در رابطه با جامعه و محیط شهری که در آن زندگی می‌کند شکل می‌گیرد، جامعه و محیط شهری باید زمینه‌های ایجاد نشاط عمومی را از جنبه‌های مادی و معنوی فراهم کند.

امروزه در شهرها، مفاهیم اساسی مانند شهر شاد، شهر سرزنده و شهر بارو بکار گرفته می‌شود که حاصل پیام‌هایی از زنده‌بودن نه صرفاً در شباهت به یک موجود زنده بلکه در شباهت کم‌نظیر با انسان و هویت روحانی وی هستند، شهرها به‌عنوان مکان زندگی افراد، عرصه‌های وسیعی از تراکم و تمرکز جمعیت و فعالیت‌ها هستند و سلامت جسمی و روانی شهروندان با شرایط و کیفیت محیط‌های شهری، پیوند تفکیک‌ناپذیری دارد، در این میان، نشاط شهروندان در محیط‌های شهری از مباحث مهم و به یکی از دغدغه‌های اصلی نظام‌های مدیریت شهری تبدیل شده است که خود برخاسته از اهمیت نشاط در شهر به‌مثابه یک هدف و یک وسیله است.

در شرایط رقابت جهانی، شهرها برای به دست آوردن سهم بیشتری از سرمایه‌ها، استعدادها و توجه جامعه بین‌المللی، نشاط شهری به‌عنوان ابزار مؤثر برای ارتقای توان رقابتی در تحقق چشم‌انداز مطلوب آن‌ها به شمار می‌آید.

نتایج پژوهش حاضر که باهدف شناسایی نقش مدیریت شهری در ایجاد شادی عمومی در بین شهروندان تهرانی انجام شده بود، نشان داد که عوامل پایداری اقتصادی با ۷ متغیر، عوامل پایداری زیست‌محیطی با ۴ متغیر و عوامل پایداری فیزیکی- کالبدی با ۵ متغیر و عوامل پایداری اجتماعی- فرهنگی با ۵ متغیر به ترتیب جزء مهم‌ترین عوامل هستند که جزء وظایف و نقش مدیریت شهری در ایجاد شادی عمومی در بین شهروندان تهرانی شناسایی شدند، میانگین تمامی عامل‌ها از نظر شهروندان در حال حاضر بسیار پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی گردید و این نشان‌دهنده این است که شرایط مناسبی در شهرها و کشور ایران از نظر شادی عمومی وجود ندارد و مدیران شهری بایست با برنامه‌ریزی‌های دقیق و قابل اجرا در بلندمدت و کوتاه‌مدت این مشکل بزرگ را که می‌تواند منشأ مشکلات بزرگ‌تری در سطح جامعه، شهر و کل کشور باشد را حل نمایند.

نتایج این پژوهش با نتایج **Ballas(2013), Mosazade & Mohammadi(2018), Cassarino et al(2021), Zangiabadi and**

Mirzaei(2020) همسو و هم‌راستا بود، دقت در ماهیت عوامل شناسایی شده به‌عنوان تعیین‌کننده‌های عامل‌های شادی عمومی در بین شهروندان نشان می‌دهد این عوامل زیرمجموعه و تابعی از یک متغیر کلان با عنوان " مدیریت یکپارچه و کارآمد شهری" هستند که می‌تواند، اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم در کلیه ابعاد مختلف توسعه و شکوفایی شادی عمومی در کلان‌شهرها مؤثر باشد.

جدای از عامل‌های مهم در این زمینه سیاست‌گذاری‌های اجتماعی که در راستای بهبود رفاه انسان‌ها در جهت توانمندسازی ناشی از سیاست‌های سلامت، تحصیلات، مسکن، امنیت، هویت فردی و ارتقاء انسجام اجتماعی بکار برده می‌شود، در

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

مقیاس شهری و مدیریت شهرها در محیط طبیعی؛ ارتقاء کیفیت محیطزیست و تلاش برای کاهش و رفع مشکلات محیطزیستی، در محیط اقتصادی؛ توجه به عامل امنیت اقتصادی و شغلی، سلامت اداری و شایسته‌سالاری شهروندان، در بحث اهمیت محیط‌های فراغتی و اجتماعی؛ ایجاد فضای جذاب، بهبود زیرساخت‌های تفریحی و سرگرمی‌های سالم اجتماعی، افزایش سرانه فضای سبز در شهرها، استفاده از گیاهان و رنگ‌های شاد برای طراوت بخشیدن به فضاهای شهری و ایجاد مجموعه‌های فرهنگی، ایجاد سینما و تئاترهای روباز، راه‌اندازی سایت‌های کوچک ورزشی در محل بوستان‌ها در توسعه روابط اجتماعی و نشاط عمومی شهروندان نقش مهمی بازی می‌کند. به نظر می‌رسد با پیشرفت جوامع، مدیریت شهری هم باید به دنبال مدل‌های اثربخش‌تر و واقع‌بینانه‌تری جهت راهگشای مسائل مرتبط بانشاط عمومی و شادکامی شهروندان باشد.

منابع

- ۱- پامیر، سیریل بی، مترجمین مصطفی بهزاد فر، امیر شکیبامنش، آفرینش مرکز شهری سرزنده: اصول طراحی شهری و بازآفرینی، تهران: دانشگاه علم و صنعت ایران، ۱۳۸۹.
- ۲- سعیدنیا، ۱۳۸۳، صص ۲۰ الی ۳۹، سیر اندیشه‌های مدیریت شهری در غرب باستان و... (پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت شهری، دانشکده مدیریت و اقتصاد دانشگاه علوم و تحقیقات تهران)
- ۳- سماواتی، سحر و احسان رنجبر (۱۳۹۷)، بازشناسی عوامل مؤثر بر شادی در فضاهای عمومی شهری (مطالعه موردی: محدوده پیاده راه مرکز تاریخی تهران)، فصلنامه مطالعات شهری، دوره ۸، شماره ۲۹، ۱۸-۳.
- ۴- شیعه اسماعیل (۱۳۸۲)، لزوم تحول مدیریت شهری در ایران، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۱، صص ۳۷-۶۲.
- ۵- لطفی، ح، عدالت‌خواه، ف، میرزایی، م، وزیر پور، ش. مدیریت شهری و جایگاه آن در ارتقای حقوق شهروندان، فصلنامه علمی- پژوهشی جغرافیای- انسانی، سال دوم، شماره اول، ۱۳۸۸.
- ۶- محسنی، رضا علی (۱۳۸۳)، "جنبه‌های اجتماعی مدیریت کلان‌شهرها با تأکید بر مشارکت شهروندان"، فصلنامه مدیریت فردا، سال دوم، شماره ۷ و ۸، صص ۸۳-۹۰.

- 7- Cassarino, M, Shahab, S and Biscaya, S(2021): Envisioning Happy Places for All: A Systematic Review of the Impact of Transformations in the Urban Environment on the Well being of Vulnerable Groups.
- 8- Cloutier, Scott A., Jambeck, Jenna R & Norman R. Scott(2014), Application of the Sustainable Neighborhoods for Happiness Index(SNHI) to Coastal Cities in the United States, Ocean & Coastal Management, 1-7.
- 9- Helliwell, J.F., Huang, H., & Wang, S. (2017). The Social Foundations of World Happiness. World Happiness Report 2017, 8.
- 10- Kummitha, R.K.R. (2019): Smart Cities and entrepreneurship: An agenda for future, research, Technological Forecasting & Social Change, 149, pp.1-10.
- 11- Mousavi, M. (2013). Happiness: Theoretical approach and experimental Finding, Tehran: Tissa.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

- 12- Mosazade, A and Mohammadi, M(2018): Recognition of Effective Factors on Promoting Happiness Quality in Urban Spaces by Using the Principles of a Happy City Approach (Case Study: Isfahan Chahar Bagh-e-Abbasi Street), Social Development & Welfare Planing, 10(37): 2-25.
- 13- Zangiabadi, A and Mirzaei, S(2020): Explanation the factors affecting on achievement a happy City in Shiraz Metropolis, Journal of Spatial Planning, 24(3): 65-103.